

PERSONĪBU DZĪVESSTĀSTI

ĢERTRŪDE ZEILE

[1944]

NAUJENIETE

Gleznotājas Ģertrūdes Zeiles pirmās atmiņas saistās ar Augšdaugavas novada Naujenes pagasta Viļulu ciemu. Te ir dzimtas mājas „Jaunkausiņi”. Atceroties bērnības dienas, viņai nāk prātā pirmā krāsaino zīmūlu kastīte un Ziemassvētku Svētkavars, kad tēvs atnesa eglīti un mātē klāja baltu galdautu. Spīlētās bērnības ainas saistās ar skolas gadiem Naujenes pamatskolā (1951 – 1957): „Es no pirmās klases trīs kilometrus gāju kājām un sevienu dienu uckavēju. Es biju teicamniece – vai tad es varēju izlaist kādu dienu? Tas ceļš līdz skolai bija sajūtiem bagāts. Ziemā somas likām zem dufla un braucām pa kalniņiem. Vecākās klasēs mums bija viens mūzikis – viņš spēlēja harmonikas un mēs gājām vai nu rotaļās, vai nu kādās dejās. Nāk atmiņā, kā mēs gājām uz parku pēc pirmajiem vibrojumiem un skatījāmies kā Dugavā lēdus iet... lēdus iešanas skapa ir palikusi atmiņā. Bija ļoti, ļoti skaisti skolas gadi”.

Fotostāstā: Ģertrūde Zeile ar māmu Valentīnu Zeili un vecākiem Aneli un Antoniju Zeiliem Naujenes pagastā Viļulēs, 1948

BĒRNĪBAS ATMIŅU STĀSTI

Ģertrūde Zeile atceras, ka toreiz mājās „vis bija tā ar apdomu, ar taupīgumu, bet toties mēs visi bijām pučēdi. Bet galvenais ir tas strādīgums. Visu laiku bija jāstrādā.” Mamma bija lietiska saimniece un jūmenē radīja mājā sajūtu. Lai piepelnītos, mātē devās uz Daugavpili tirgu pārdot pienu un Ģertrūdi ņēma līdzi. Viņa atceras, kā šejot kādā pagalmā mātē parasti teica: „Sveļoje moločko, sveļoje moločko, danička, sveļoje moločko”. Ģertrūdei tā bija pirmā iepazīšanās ar Daugavpili: Aleja ieda, kur varēja nogaršot svaigu maizes rīcienu, muzejā ar teiksmainajām lauvām un tas nekas, ka 7-8 kilometri bija jānēco kājām.

Tēvs bija sirdsgrūds cilvēks ar zelta rokām: gatavoja mēbeles, tīrīja skursteņus, mīrēja cepšas, kurpes: „Parasti man jau tās vasaras vienas aizgāja palīdzojot saimniecībā tēvam un mammai. Es atceros siena laiku un pa cik tēvs strādāja uz dzelzceļa, mums gar dzelzceļu bija plava, ko varēja nopļaut un turpat arī dārzīgi bija. Un tad, kad vajadzēja pie tā dzelzceļa karstumi vākt sienu, es domāju: „Kad tas viss beigsies?”. Tas bija tik smagi, karsti, bet siens bija jāsvaids un kārtīgi, ne jau kā, vai ne?”. Tēvs vienmēr atgādināja: „Nu, tā – tadasiem darbu un tad atpūsinies”. Tēvs ar māti iemācīja, ka ikviens darbs ir jāizdara līdz galam.

Bērnības atmiņas viņas cauri visai dzīvei, bet ik gadu Ģertrūde Zeile ļoti gaida pavasarī, kad dzimtajās mājās „labeles zied rožā ziediem un bēres trako un san... un lietainās dienās ir laiks pārdām”.

Fotostāstā: Māksliniece Ģertrūde Zeile glezno „Ziedi”, 2002 [Naujenes Novadsapdzīvotības muzeja kolekcijā]

DZĪVES PIEREDZE

Māksliniece glezno to, kas viņai tuvs un pazīstams: „Manas gleznas – tā ir mana dzīve un faktiski tā ir mana biogrāfija, jo tikai tas, ko esmu saskārumā pieredzējusi un manī palikusi iekārtīgi lieli iespaidi, tikai tad es strādāju. Tas nenāk tik ātri. Es iznēdāju to domās un, kad es sīku strādāt, tad es jau zinu ko un kā. Cits iet vairākas dienas, cits – atliek pat uz pagaidu. Tāpēc man nav tik daudz darbu.” Savu pusaudzes redzējumu māksliniece izteic caur krāsām, tēliem un liniju ritmiem, ļaujot saturu dziļāmu skatītājam izdomāt un saprast pašam.

Ģertrūdes Zeiles gleznās ir Latgales zemes krāsu spēks un pulas dzīves tirdzīvotais, kuņģa savijas dzīves pamatvērtības – ticība un mīlestība. Gleznotojās darbu analīzi ir dziļi piervevusies mākslas zinātniece Baiba Magdalena Eglīte, kura atzīst, ka Ģertrūdes „darbus runā krāsa, kas veido bēniņlīdžu muzikālo akordu”: tumšo un gaišo noņu kontrasti, zemes toņi un arī apbrīnojama daudzkrāsainība – spilgtas, drāžas un siltas krāso. Ģertrūde Zeile izmanto iloniskos izteiksmes līdzekļus un anstrumu motīvus, lai atklātu sakrālus, mūžīgas vērtības [darbi „Mantojums”, „Pie tēva galdā”]. Portreti ir mākslinieces lielā mērosta, jo var atklāt cilvēka iekšējo gara spēku un dvēseles silumu. Šī aizrašanās sākas jau ceturtā kursā: „Es uzdrošinājos gleznot profesoru K. Ubānu, palīdzu viņu un viņš tam piekrita. Tas man bija liels pagodinājums un man izdevās tīri labi.” G. Zeile ir gleznojusi pašportretus, savu tūnisku un radošu cilvēka portretus. Viņas gleznotais visā mūžs portrets „Māte nodrīzoja” bez liekas arītības izteic piederības sajūtu savai dzimtai un saknēm Latgalē.

Fotostāstā: māksliniece Ģertrūde Zeile savas izcēlās atklāšanā

AUSTRUMU KULTŪRAS APBURTĀ

Austrumu kultūras iepazīdā Ģertrūde Zeile izmantoja ikvienu iespēju apmeklēt tās kultūras zemes: „Vasarā, akadēmijas laika brīvdienās, mēs aizceļojām divatā ar vienu draudzeni uz Hivu, Buhāru. Tas ir Uzbekistānā. Tie grieznie krāsainie tirgi, vai ne, un tā arhitektūra, tā mozaika un vakaros koncerti Buhārā!” Radās iespēja apmeklēt arī Indiju: „Tā bija mākslinieciskā grupa un es biju vienīgā, kas pieteicās, nevienas vairs nepieteicās. Tas bija Maskavas organizētais brauciens. Mēs bijām no kādām sešām republikām un tur bija pa divi pārstāvji, es biju vienīgais pārstāvis no Latvijas. Nu, tā bija fantastika. Tas ceļojums pa Indiju man atvēra tādus krāsu paletti, tos reliģiskos motīvus, es varēju tā izprast vairāk un iedziļināties viņu tradīcijās. Radās arī gleznas. Mūs aicināja uz izstādi Maskavā un tad bija arī izstāde Delī. Nu, Indija visu laiku man iet līdzi un man liekas, ja man aprūku ideja, es noteikti atkal atgriezto austrumos, un tieši Indijā.”

2012. gada rudenī Maroka pārsteidza mākslinieces ar krāsu paleti: „Tur ir sava garša un savi kalni, un savs reljefs, un galvenais ir krāsas. Vakarā pilnīga tāda pāreja – tie kalni violeti un tad pāriet uz tādā kā uz sarkanu, uz bordo un tās krāsas mainās un liekas tik tuvu zemei”.

Fotostāstā: māksliniece Ģertrūde Zeile

